

Oponentský posudek

na doktorskou disertační práci PhDr. Olgy Mrňové „Evaluace v terciárním vzdělávání.“ Praha: PF UK, 2006, s.144 + 28 s. příloh

Za téma doktorské disertace zvolila autorka problematiku hodnocení kvality a efektivnosti vzdělávání v tzv. terciární sféře. Zaměřila se na koncept evaluace jakožto významný nástroj hodnocení, řízení a rozvíjení kvality a efektivity výchovně vzdělávacích procesů používaný v tzv. vyspělých zemích Západní Evropy více jak čtyřicet let. Předmětem doktorské disertace tak bylo stanoveno téma vysoce aktuální, neboť v souvislosti s transformací české výchovně vzdělávací soustavy a probíhající reformy může být tento model hodnocení jedním z faktorů kvality výchovně vzdělávacího působení.

Předloženou disertační práci rozložila autorka do tří kapitol, úvodu a závěru, přičemž první dvě kapitoly jsou teoretické povahy, třetí kapitola je pak povahy empirické. Práce má tedy teoreticko empirický charakter. Jednotlivé kapitoly jsou bohatě strukturovány, řeší řadu aspektů procesu evaluace včetně klasifikace pedagogické evaluace, kritické analýzy klíčových faktorů evaluačního systému a charakteristiky současné evaluační kultury. Teoretický rozbor je opřen i o autentické zkušenosti získané stáží autorky ve Velké Británii. Analýze je podroben i český systém zajišťování kvality vzdělávání. Nastolena je i otázka zapojení národního systému zajišťování kvality do mezinárodní sítě.

Kapitola empirického charakteru se pak zaměřuje na rozbor zkušeností s evaluací vyššího odborného studia na konkrétním typu školy. Empirická část práce se opírá o nosnou vědecko výzkumnou metodu tzv. případových studií. Tato metoda prozatím v pedagogických vědách příliš nezdomácněla (ke škodě pedagogických věd) a tak snahu o aplikaci této metody je třeba brát jako jeden z nepopiratelných kladů předložené disertace.

Práci doprovází celá řada příloh a poznámkového aparátu, včetně glosáře cizojazyčných pojmů a zkratk, které byly v textu použity. Svědčí jistě o pečlivosti autorky a snaze vyrovnat se s nástrahami vědecké akribie. To se jí daří se střídatým úspěchem.

Na jedné straně slovníček uvádějící čtenáře do pojmosloví spojeného s konceptem a procesy evaluace a na druhé straně absence základních charakteristik práce v úvodu předložené disertace. V úvodu schází např. pregnantně formulovaný cíl disertace a úkoly, které si autorka klade (obtížné je potom recenzentovi se vyjádřit zda cíl byl splněn). Autorka v úvodu široce představuje řešenou problematiku (něco z toho mohlo být součástí první teoretické kapitoly) a v této souvislosti formuluje řadu otázek, které tato problematika vyvolává. Není však jasno, zda formulované otázky jsou totožné se zamýšlenými úkoly. V úvodu rovněž schází informace o pracovní (ústřední) hypotéze

(samozřejmě, že hypotéza nemusí být vždy stanovena, ale u prací účelově zaměřených jako je doktorská disertace by být měla) a širěji není pojednáno ani o metodách, jimiž bude práce zpracována.

První kapitola, poněkud staticky formulovaná, pojednává o evaluační teorii a to i v určitých historických souvislostech. Jak již bylo výše uvedeno opírá se o velkou řadu odborné literatury tuzemské i zahraniční provenience, což je její velkou předností. Na druhé straně však zpracovává zejména literaturu anglosaského původu, což v aplikaci na Střední Evropu může mít jistá ohraničení. Kapitola uchopením problematiky vyvolává i celou řadu otázek, které ovšem překračují dimenzi předložené práce (např. zda pojetí evaluace přejaté z ekonomiky nepotlačuje filozofickou dimenzi výchovy a pedagogiky, zda neopakovatelnost výchovně vzdělávací situace lze měřit účinnými nástroji převzatými z oblasti služeb, výměny zboží apod.). Na některé z otázek, které čtenáře napadají se sama autorka snaží odpovědět v následující kapitole (např. zda lze globalizovat evaluační procesy beze zbytku, zda sestavování tzv. ligových tabulek ve Velké Británii není důsledkem pseudoproblémů nabalených na problematiku hodnocení, které svědčí o tom, že globalizovaná společnost necítí dostatečně potřebu vzdělávání jako hodnotu a hledá legitimní cesty jak tuto oblast vzdělávání dostat pod kuratelu pro ni významnějších procesů).

Druhá kapitola detailně informuje o modelech hodnocení v oblasti terciálního vzdělávání zejména ve Velké Británii (např. Akademii vysokého školství, auditu instituce, auditu vědního oboru apod.). Pojednává rovněž o vlivu Evropské integrace na zvyšování kvality terciálního vzdělávání a na český systém zjišťování kvality vzdělávání. Kapitola svědčí o vysoké informovanosti autorky o konkrétních procesech evaluace, avšak vzhledem ke zvolené šířce záběru neumožňuje autorce se zaměřit detailněji na některé články. Šíře, se kterou autorka pojednává o procesech evaluace i modelech, ji neumožnila soustředit se na některé nosné prvky a ty pak sledovat v empirické části práce. Musí proto opět ve značné šíři řešit i problematiku efektivní vyšší odborné školy jako případové studie, což ji limituje zejména v tom, aby překročila rámec popisu (např. postrádám rozbor toho, v čem se objevily problémy v oblasti kultury školy apod.). Práce se tak více soustředí na mechanismy procesů hodnocení, nežli na otázky obsahové (např., co to je a jak chápat excelentní kvalitu). To se např. projevuje i v závěrech práce, kdy se zdůrazňuje, že vysoké školy přebírají odpovědnost za kvalitu vzdělávání a rozhodují samy o evaluačních aktivitách, o volbě metod a forem.

Závěr práce pak je pojat netradičně. Uzavírá řešenou problematiku, ne tak vlastní práci. Autorka neuvádí, zda dosáhla vytyčených cílů a úkolů, v čem byla limitována, co by bylo třeba dále teoreticky rozvíjet, na co se zaměřit v empirickém výzkumu, v čem spatřuje přínos předložené práce pro řešení zvolené problematiky apod.

Po formální stránce je práce bez závažnějších kazů. Je psána čtivě, je vnitřně strukturována, uspořádána, přehledná, dodržuje citační normu. Určité rezervy v práci padají na vrub jednak menším zkušenostem autorky s takovýmto typem prací a jednak na vrub zvoleného neproblémového přístupu (viz názvy kapitol).

Předložená práce i přes uvedené kritické poznámky splňuje požadavky kladené na doktorské disertační práce. Svojí povahou je přehledovou, monograficky orientovanou prací s pokusem problematiku zachytit i empiricky. Hodnota práce spočívá zejména v informační výpovědi, ve shrnutí poznatků. Určité rezervy pak zůstávají v oné

empirické rovině a v míře analytičnosti zahrnutých problémů. Je však nepochybně přínosná jak pro pedagogickou teorii, tak pro výchovně vzdělávací praxi. Přínos spatřuji zejména v množství zprostředkovaných informací, které vyvolávají řadu otázek a podněcují k pedagogickému uvažování v nejširších souvislostech i při hledání nástrojů a modelů komplexního pedagogického hodnocení.

S ohledem na výše uvedené hodnocení **doporučuji** doktorskou disertační práci O. Mrňové postoupit k obhajobě a po úspěšném projednání udělit ji hodnost Ph.D. v oboru pedagogických věd.

V Praze dne 11.června 2006

Doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.